

АКАДЕМИК ПЕТАР ХР. ИЛИЕВСКИ

ВИТОМИР МИТЕВСКИ
Филозофски факултет
Скопје

УДК 929:81

АКАДЕМИК ПЕТАР ХР. ИЛИЕВСКИ

85 годишнината од животот и 60 години научна работа

Айсѝпракѝ: Откако ќе биде најавена одлуката на Уредништвото да го посвети овој број на списанието *Жива Анѝика* на својот долгогодишен одговорен уредник академик Петар Хр. Илиевски (1), се преминува кон кус осврт на животот. Потоа (2) следува претставувањето на неговите капитални дела од областа на класичните студии, балканологијата и кирилометодиевските студии. Во посебен оддел (3) изложени се неговите покуси трудови од разни области: микенологијата, балканската топонимија, македонистиката, православното христијанство и реакции на актуелни збиднувања. На крајот (4) доаѓа општ осврт кон неговата професионална и општествена дејност.

Не е чест случај човек да доживее длабока и крепка старост и наедно да дочека да ги види и да им се радува на плодовите на своето долгогодишно самопрегорно залагање. Напротив, такво нешто е реткост и предизвикува восхит. Токму таков восхит буди академик Петар Хр. Илиевски со својот долг и богат духовен живот. Водени од чувството на почит и благодарност, а во договор со целото уредништво на списанието *Жива Анѝика*, решивме овој број да му го посветиме нему, во прв ред, како на долгогодишен Одговорен уредник.

1

Академик Петар Хр. Илиевски е роден во с. Бигор Доленци, Кичево, на 2 јули 1920 г. Основно училиште завршил во родното место, нижа гимназија во Неготин Крајина (Србија), а православна богословија во Битола. Потоа студира на Богословскиот факултет во Софија и дипломирал во 1946 г. Уште како студент бил вклучен во НО движење од 1942, а во НОВ од 1944. По ослободувањето работи во Скопје како

професор во средните училишта и предава веронаука, латински и руски јазик. Во тој период работи и на македонскиот превод на *Евангелието*, кое е отпечатено во 1952 г. Истата година се запишува како вонреден студент на Филозофскиот факултет во Скопје, Група за класична филологија и наедно е ангажиран како библиотекар на Факултетот и технички уредник на сп. *Жива Анџика*, кое тогаш само што започнало да излегува под уредништво на проф. М. Д. Петрушевски. Во 1956 дипломира на Групата за класична филологија и бил избран за асистент на таа Катедра. Во текот на 1957-1958 академска година бил на специјализација во Кембриџ, Велика Британија каде што наедно работел и на својата докторска дисертација *Аблашовой, инструменталној и локашовой во најстариите грчки текстови* - една од првите докторски дисертации од областа на микенологијата - која ја одбрал на Универзитетот во Скопје во 1960 по што е отворен патот на неговиот подем како универзитетски наставник од доцент до редовен професор по грчка и латинска историска граматика сè до пензионирањето 1985 г.

Освен во Скопје, проф. Илиевски држел предавања и на универзитетите во Рим, Сараево, Љубљана, Тирана и др. Учествовал на многубројни научни собири во земјата и странство, а неговата библиографија се состои од скоро 400 наслови.

Неговиот општествен ангажман е импресивен. Тој го организирал Друштвото за класични студии на поранешна Југославија како и два научни конгреса од таа област (прилозите се објавени во сп. *Жива Анџика* за 1978 и 1990 г.). Организатор е и на VIII Меѓународен микенолошки колоквиум во 1985 (прилозите се објавени во *Tractata Mysenaea*, МАНУ 1987), потем на два меѓународни научни собира за Свв. Климент и Наум Охридски во 1993 како и на повеќе други меѓународни научни средби.

Во 1965 е избран за член на Постојаната меѓународна комисија за микенолошки студии при Светската конфедерација на друштвата за класични студии. Во 1979 е избран за член на Македонската академија на науките и уметностите, а во 1981 станува член на Центарот за балканолошки истражувања при Академијата за науките и уметностите на Босна и Херцеговина.

За својата дејност, академик Илиевски е повеќепати наградуван со највисоки награди и признанија, а меѓу нив се издвојува престижната награда "11 Октомври" која ја добива во 1973 и 1988 година.

2

Само кус преглед на приложената библиографија доволно укажува на обемноста и разновидноста на научниот ангажман на академик Илиевски. На упатените им е јасно дека тука се работи за еден огромен и многустран научен опус кој на иследувачот му предизвикува тешкотии затоа што изискува компетентност во подрачја кои понекогаш се мошне оддалечени едно од друго. Со оглед на тоа, вистинска слика и оценка на ова комплексно дело може да даде само група составена од повеќе специјалисти, а овде ќе се задоволиме со приказ кој неизбежно се ограничува на авторовите далеку поскупо познавања на изложените проблеми.

Она што со извесност може да се тврди е дека научно-истражувачката работа на академик Илиевски се одвива главно во три области: а. класични студии, каде што истакнато место зазема микенологијата; б. балканолошки лингвистички студии со посебен осврт кон историскиот развој на македонскиот јазик и в. византиско-словенски односи, посебно кирило-методиевскиот период.

Во рамките на истражувањата во областа на класичните студии, микенологијата зазема истакнато место не само затоа што на личен план тука се наоѓа докторската теза на акад. Илиевски, туку и поради фактот што тој значаен труд ќе го означи почетокот на едно повеќедецениско задлабочување во проблемот и афирмација на меѓународен план. Од напред споменатиот наслов на тезата (в. библиографија бр. 21) станува јасно дека интересот се фокусира на аблативот во микенскиот грчки дијалект. Откако ќе се спроведе внимателно читање на микенските текстови, тука се откриваат примери на употреба на аблативните падежни функции кои се предаваат со инструменталски форми во микенскиот грчки. Треба да одбележиме дека оваа докторска дисертација не само што е една од првите од оваа област во светот, туку благодарение на оригиналниот пристап и издржаната аргументација е широко прифатена во науката и се цитира од познати специјалисти.

Подробни анализи од овој вид се спроведени и во однос на името на богот Зевс, но и на Дионис чие несомнено присуство во микенскиот пантеон се изведува од неколку записи на плочките, а во прв ред од плочката КН Gq 5 пронајдена на Крит (стр. 221). Откако ќе утврди дека тоа е најстарото досега познато датирање на богот Дионис, авторот заклучува дека “не само ритуалните церемонии, но и името на богот се синкретизирани од индоевропски и не-индоевропски елементи во многу постаро време отколку што се претполагало пред дешифрирањето на линеарното Бе писмо” (стр. 222).

На друго место детално се иследуваат други навидум ситни нешта каков што е составот на борната кола, односно терминологијата на колцето и неговите делови (в. посебно стр. 264-5). Интересно е што оттука повторно доаѓаме до значајни и солидно аргументирани заклучоци како за секојдневниот живот на Микенците така и за историската заднина на хомерската поезија каде што многу детали порано беа нејасни.

Во завршните поглавја од книгата истакнато место зазема истражувањето на антропониимијата. Тоа е простор во кој академик Илиевски се препушта на проучувањето на личните имиња во микенскиот, хомерскиот, класично грчкиот и словенскиот свет. Многустрано информиран во проблематиката, тој воспоставува паралели (етимолошки и значенски) од кои произлегуваат неочекувани, но длабоко промислени и аргументирани решенија. Меѓу другото, се обработуваат микенско-хомерски и класичногрчките имиња сложени со (-) *ānōr*, (-) *andro(s)/-ra*, а потем и грчко-словеските имења на *-klês* и *-слав*. Во заклучокот се истакнува дека микенските лични имиња покажуваат поголема блискост со херојските, хомерски лични имиња во начинот на образување како сложени имиња, така и кратки со некои суфикси (294).

Напоредно со микенолошките истражувања, академик Илиевски, како класичен филолог, се пројави и во други посебни области од оваа наука. Овде би ја издвоиле книгата *За античката просодија во македонски ѝрејев* (бр. 304) која е мала по обем, но богата со содржини. Во низата статии што се собрани на едно место интересот е свртен главно кон јазикот и метриката во препевите на античката хеленска епика на македонски. Откако ќе се утврди податноста на

говорниот ритам на македонскиот јазик за создавање на антички хексаметар во превод, се укажува на опасноста од претерано присуство на дактилски хексаметри. Затоа, умешноста на препејувачот не се огледа само во создавањето на дактилски хексаметри, туку уште повеќе во разбивање на нивната едноличност. На друго место се укажува на дактилскиот ритам на македонските народни приказни во споредба со хомерскиот епски хексаметар при што се доаѓа до заклучокот дека хексаметрите во македонската проза сепак се далеку од сложените облици на класичниот грчки хексаметар и имаат логоедски карактер, т. е. содржат метрички тактови коишто се поклопуваат со говорните целини.

Текстот посветен на терминот *harmonia* делумно отстапува од тематската рамка на книгата, но тука авторот се задржува на еден општ поим под кој може да се подведе целокупното уметничко творештво во Антиката. Проследувајќи го оформувањето и развојот на терминот *harmonia* (извлечен од коренот **ar-*, **ra-* со значење на *зџлоб*, *сџој*) од најраниот микенски и хомерски грчки наваму, авторот покажува дека тој изворно го означува темелниот поим на усогласеност на деловите со целината како основен белег на она што го определуваме како добро и убаво во исто време. Тоа е еден од суштествените проблем што ги обработува хеленската литература, философија и уметност, а академик Илиевски го истражува во уште неколку свои други посебни дела.

Користејќи ги компаративните предности на своето широко образование, академик Илиевски низ текот на свој живот се зафаќа и со иследувања на области кои на прв поглед изгледаат далеку од класиката, а во суштина, благодарение на компаративниот пристап дејствуваат конвергентно и водат кон изненадувачки и значајни резултати.

Како производ на непосредната потреба да се брани самобитноста на македонскиот јазик, од 1962 г. се појавија неговите текстови за дамаскинарската книжевност во македонски превод, а најкрупен прилог секако е изданието на *Крнинскиот дамаскин* (бр. 88). Работејќи студиозно во ракописните одделенија на библиотеките во Белград, Софија и Пловдив како и на микрофилмови од ракописите во Москва и Киев, академик Илиевски успева да го комилетира ова дело во кое се укажува на особеностите на македонскиот јазик векови наназад, пред тој да биде утврден како посебен современ литературен јазик.

Во областа на пошироките балканолошки истражувања се издвојуваат лингвистичките студии каде што повторно посебно место зазема развојот на македонскиот јазик. Овде централно значење има обемената книга *Балканолошки лингвистички студии* (бр. 210) составено од преку четириесет посебни статии. Тргувајќи од поставката на “балканскиот јазичен супстрат”, академик Илиевски ги истражува причините на јазичните промени и заемното доближување на јазиците што се зборуваат на една територија каков што е Балканскиот Полуостров. Предмет на анализа се морфосинтаксичките особености, лексиката и зборообразувањето, а истакнато место имаат и ономастичките студии. По наш слободен избор, колку за пример, би го издвоиле проблемот со потеклото на суфиксите *-issa* (во грчкиот) и *-ica* (во словенските јазици) каде што авторот покажува дека влијанието меѓу овие две јазични средини на Балканот не одело исклучиво од грчкиот кон словенските јазици, туку и обратно. Понатаму, и овде посебно внимание му се посветува на македонскиот превод на дамаскиот од втората половина на XVI век при што се забележуваат посебностите во говорниот јазик со кои македонскиот уште тогаш се разликувал од соседните јужнословенски јазици.

Широкиот компаративен, но наедно специјалистички приод овозможува нов и темелен увид во проблемите поради што, како што ќе рече Блаже Конески (стр. 6 во самата книга), овие трудови ќе станат неодминливи за сите натамошни изучувања на историјата на македонскиот јазик.

Како одговор на една расправа во македонската јавност (од почетокот на деведесетите години) за појавата и развојот на словенската писменост се јавува книгата под наслов *Појава и развој на писмото со посебен осврт кон почетоците на словенската писменост* (бр. 346). Во неа се пристапува кон проблемот на словенската писменост со опсежни аналогии со постарите писма. Со оглед на тоа што Словените ги усвоиле тековините на византиската и медитеранската култура, а посредно и на блискоисточната, истражувањето завлегува во областа на самите почетоци на писмото воопшто. Притоа особено се истакнува ставот дека бројките хронолошки им претходат на буквите. Заемната врска меѓу нив останува како траен белег сè до денешново компјутерско изразување на писмото. Прашањето за појавата и развојот

на алфабетските писма се обработува на еден широк план, од најстарите митски претстави и историските податоци за нивната појава на Блискиот Исток (врсана за Феничаните) до адаптациите во другите јазици и појавата на словенското писмо со повторен акцент на врската меѓу буквите и броевите.

Во вториот дел на книгата посебно внимание се посветува на глаголицата која во Охридскиот книжевен центар се употребува како официјално писмо во најстариот период од словенската писменост. Глаголицата од авторот се именува како “иконично писмо”, создадено непосредно по победата над иконоборството, со цел да врши и визуелна евангелска проповед. Оттука во нацртот на одделни букви има длабока идеолошка (христијанска) мотивираност и фонетско-графемска усогласеност. Да додадеме и тоа дека ова е дело во кое глаголицата за првпат кај нас е вака проследена на широк план.

Напред споменатата творечка синтеза на класиката и словенската култура што се остварува во научното дело на академик Илиевски, иако дискретно, присутна е и во областа на кирилометодиевските студии, каде што се издвојува книгата под наслов *Светицила незаодни. Словенскиџе ѓрвоучиџели и нивниџе ученици* (бр. 326).

Делото ги анализира главните придобивки од мисијата на Светите браќа Кирил и Методиј: создавањето на словенското писмо, кодификацијата на книжевниот, односно литургискиот јазик и првичниот превод на најзначајните библиски и литургиски книги. Напоредно со ова, се образложува идејата за рамноправност на сите јазици што ја застапува Константин Философ - Св. Кирил, идеја која од денешна перспектива ја доживуваме како одбрана на културолошките начела на современа Европа. Достоинството на мисијата на нашите Првоучители се согледува во утврдувањето на вистинскиот мотив кој нив ги водел во овој подвиг, а имено, не просто исполнување на политичките задачи на императорскиот двор (кое се толкува како второстепено), туку искрена предаденост на службата на Словото во евангелиска смисла.

На културолошки план посебно се издвојува грчко-словенската симбиоза условена од непосредниот допир на Словените со грчкиот јазик. Овде повторно се јавува тезата

за двонасочното влијание што се одвива на тој план: грчкото влијание е секако поголемо и се огледа на неколку рамништа (преземање непреведени грчки зборови, создавање калки и сл.), но и словенскиот јазик повратно оставил траги во грчкиот што се забележува дури и во современиот грчки (главно во земјоделската и сточарската терминологија, како и во обичајното право).

Во некои од текстовите посветени на Св. Климент Охридски се укажува на неговиот личен придонес за развојот на словенската апстрактна лексика како и за создавањето на словенски зборообразувачки модели. Неколку одделни статии повеќестрано го анализираат новооткриениот "Канон за Св. ап. Андреј" од Св. Наум Охридски, при што се утврдуваат неговите високи литературни дострели во стилот (епитети, метафори, споредби...) и во композицијата. Со тоа, досега непознатото литературно творештво на Св. Наум се јавува како израз на нормите на класичновизантиската химнографија и личен творечки печат.

Во оваа книга, зборувајќи за Св. Кирил Солунски Философ како ортодоксен теолог, покрај големите и разновидни дарби (поетски, организациски и др.), посебно се нагласува неговото класично образование (св. Кирил бил и професор по философија во високата Магнаурска школа).

Во најновата книга од оваа област под наслов *Традиција и иновации во македонските црковнословенски книжевни споменици од Турскиот период* (бр. 381) се истакнува континуитетот во црковнословенската писмена традиција со повеќе иновации. Овојпат интересот е свртен кон македонските книжевни споменици од XV до XIX век, т. е. времето на османлиската доминација, сè до Балканските војни. Во рамките на еден поширок зафат, се прави разлика меѓу две основни развојни етапи од кои првата (првите три века) е време на културно (јазично) зближување на балканските христијански народи во услови на обесправеност што доведува до т. н. "балкански јазичен сојуз", а од XVIII век започнува развојот во дивергентна насока, кога започнуваат да се оформуваат балканските литературни јазици врз основа на народниот говор. Почнувајќи од XVI век, а особено од крајот на XVIII век, преку дамаскинарската книжнина во македонските книжевни споменици сè повеќе навлегува говорниот јазик со просветителски содржини наменети за широките народни слоеви.

3

Напред изложените книги на академик Илиевски ја претставуваат главнината на неговото научно дело. Меѓутоа, прегледот на библиографијата од скоро 400 единици сведочи дека неговото творештво и по обем и по содржина далеку ги надминува тие граници. Приказот на неговото творештво не може да биде целосен без еден, макар и бегол осврт на бројните помали по обем списи кои во науката обично се именуваат како *opuscula minora*. Врз основа на прегледот на многубројните научни студии и статии, стручни и популарни текстови во периодиката и печатот добиваме претстава не само за неговиот широк научен интерес, туку и за многустраната ангажираност.

а) Веќе беше споменат неговиот труд посветен на поимот хармонија, но овде треба да потсетиме дека таа тема во опусот на академик Илиевски се обработува дури во четири статии (183, 193, 259, 263). Тој факт упатува на една негова карактеристика да се навраќа повеќекратно на некои проблеми што посебно го засегаат, да ги доработува, да ги промислува и на некој начин да живее со нив. Знаеме дека тие трудови се појавија во времето кога нашето општество беше изложено на непредвидливи настани, па статиите за хармонијата ги доживуваме како повеќекратен апел на слога и единство, како исконска сила која помага нашата национална заедница да ги преодолее историските превривања.

б) Во областа на високата наука, без сомнение, врвно место заземаат бројните статии посветени на микенологијата. За разлика од покрупните трудови во кои се изложени резултатите на долгогодишните истражувања, преку овие релативно куси текстови навлегуваме во творечката лабораторија на академик Илиевски каде што можеме да ги следиме неговите минуциозни и луцидни анализи на записите од микенските плочки. Тие се прснати низ целата библиографија и некои од тие толкувања на идеограмите веќе одамна се признаени и прифатени како трајни научни вредности во светската наука (сп. на пример, 9).

в) Користејќи го искуството од микенологијата каде што имињата на места и лица (запишани на глинените плочки) се значајни појдовни информации за реконструкцијата на една дамнешна цивилизација, тој пристапува на домашниот терен и посветува низа статии на топонимијата и антропо-

нимијата во Македонија (в. од топонимија: 118, 124, 133, 135, 142, 154, 180, 182, 214, 269 и од антропонимија: 140, 173, 233). Секако, компаративниот пристап му овозможува проблемите да ги решава не од случај до случај, туку широко научно фундирано и од длабока историска перспектива.

г) Издвоено место му се посветува и на влијанието на грчкиот и латинскиот јазик врз балканските (во прв ред словенските) јазици (52, 71, 124, 125, 128, 156, 176). Еднаш влијанието се толкува на културолошки план (често имаме и повратно влијание од словенскиот свет и добиваме еден облик на културна симбиоза), другпат интересот се усредоточува на јазичен план. Посебно се обработува проблемот на јазиците на почвата на Македонија во античкиот и раниот византиски период (284, 291).

д) Македонскиот јазик и македонското книжевно наследство исто така припаѓаат на темите на коишто академик Илиевски постојано им се навраќа низ целиот свој живот. Македонски јазик се обработува на повеќе нивоа: удвоен објект (37, 89, 94), описна компарација (83), лексика (123, 162, 283), акцент (138), транскрипција на грчките имиња на македонски (178), односот меѓу античкиот и современиот македонски јазик (273), место на македонскиот сред другите балкански јазици (274) и др.

Студиите за дамаскинарската книжнина (како важен сегмент од историјата на македонскиот јазик и доказ за неговото постапно но сигурно осамостојување низ вековите) главно се јазично ориентирани, но притоа неизбежно се зафаќа и литературната страна на проблемот (25, 26, 35, 72, 93, 101, 105, 119, 136). Посебна студија е посветена на македонската литература и култура во контекстот на медитеранската културна сфера (315).

Особено значење за афирмација на класичното наследство во македонската култура во светот имаат четирите статии (354, 355, 356 и 357) објавени во најзначајната светска енциклопедија за класичната култура *Der Neue Pauly* (Stuttgart-Weimar).

ѓ) На домашен план, тој пројавува постојана грижа за афирмација и популаризација на класичната наука и култура кај нас. Секако, тој негов ангажман на професионален план добивал израз на разни стручни средби, семинари или учество во разни комисии, но него го откриваме и во запи-

шан облик, во периодиката и печатот. Од една страна, тој укажува на вонредното значење на класиката за нашата култура (106, 157), а од друга страна непосредно се залага за класичното образование и школување на квалификуван кадар кој ќе знае соодветно да ги пренесе вредностите од Антиката (36, 84).

е) Прегледот на библиографијата открива уште една необично плодна дејност на академик Илиевски. Имено, до 2005 година тој има објавено дури 73 прикази на научни и стручни книги од класиката во светот и кај нас. Неуморен и грижлив, како и секаде, тој и тука настојува несебично да ги приопшти најновите информации за она што се истражува во светот, да го даде и својот суд, а наедно и да воспостави комуникација меѓу светската и домашната наука.

Посебно внимание тука заслужуваат приказите на научното дело на академик Михаил Д. Петрушевски. Не само заради значењето на творештвото на овој еминентен класичен филолог, туку и заради односот на академик Илиевски спрема својот поранешен професор. Дури и самата бројка од 8 општи прикази сликовито говори за благородниот однос и пиететот кон својот учител. Независно од повеќето анализи на поединечните дела на академик Петрушевски (студиите за критичкото издание и превод на Аристотеловата *Поеџика*, преводот на *Илијада* и критичките изданија и преводи на Прличев), се јавуваат општи осврти на делото и тоа: три (79, 80, 168) за време на животот (со две посебни библиографии - 81, 82), а по смртта на својот професор тој му посветува уште пет текста: два непосредно по неговото заминување (228, 229), а другите три (242, 246, 342) по повод некоја годишнина од смртта.

ж) Во една недамнешна пригода, академик Илиевски го изнесе своето признание дека многу пати во животот бил ангажиран во науката воден од некои непосредни потреби што ги налагало времето. Колку и да ни изгледа старомодно тоа денес, тој во духот на херојското доба, кога луѓето знаеја да се саможртвуваат за идеалите на својот македонски народ и татковината, решително истапува во одбрана на македонската кауза впрегнувајќи го притоа целокупното свое знаење и интелектуална способност.

Така, на пример, кога кон крајот на педесетите години од еден политички памфлет во научно руво, пласиран од

универзитетот во Солун, ќе биде негирана самобитноста на македонскиот јазик, академик Илиевски ќе биде испровоциран и својствено нему, ревносно ќе се посвети на долгогодишно научно истражување и утврдување на посебноста на македонскиот јазик низ вековите. Оттука ќе произлезе споменатата низа на студии за дамаскинарската книжнина. Повторно, кога во почетокот на 90-те години од минатиот век некои наши универзитетски професори започнаа да шират некритички тврдења дека словенската писменост е постара од сумерската и критско-микенската (произволни ставови кои само можеа да ја бламираат нашата наука во светот), тој се спротистави со голем научен проект под наслов *Словенската писменост и Охридскиот книжевен центар*, прифатен од МАНУ, во кој, заедно со други компетентни научници и познавачи на проблемот, во 7 обемни книги беше критички изложена целата таа материја.

Уште непосредно беше применето неговото знаење и критички научен пристап веднаш по осамостојувањето на Македонија, кога некои политички кругови од нашето јужно соседство ја започнаа својата агресија кон Македонија, меѓу другото, оспорувајќи го нашето национално име. Академик Илиевски не остана на страна, ниту се задоволи само со декларативни ставови, туку влезе во одбрана на македонската кауза на свој начин, со низа научни текстови во кои аргументите го имаа својот главен збор. Во едни тој расправа за Македонија и односите со Грција воопшто (256), во други ја аргументира посебноста и историската заснованост на македонскиот јазик и име (239, 244, 253, 257, 262), во трети објаснува чие е името Македонија (247, 248).

Заедничка карактеристика на сите овие текстови со неизбежен полемички контекст е одбегнување на дневно-политички ставови и високиот степен на научна критичност.

з) Својот позитивен прилог кон изградбата на самостојна Македонија академик Илиевски го даде со именувањето на новата национална валута - денарот. Образложението на својот избор тој и писмено ѝ го изложи на нашата јавност (249, 361). Како што би рекол нашиот народ, тој ја презеде улогата на кум на нашиот денар, но тргнувајќи подеднакво и од историските претпоставки и од нашата конкретна ситуација, постапувајќи притоа компетентно, одмерено, одговорно и далекувидо.

s) Во светот на класичните науки кај нас помалку е позната една друга област во која академик Илиевски работи уште од својата младост и со не помала ревност. Теолог според првичното високо образование, тој од младоста, често и во неповолни политички околности на времето од 45-та година на минатиот век наваму, учествува во афирмацијата на **православието** на нашиве простори.

На практичен план би можело да се спомене неговиот ангажман како предавач по веронаука или во разни организациски комисии (меѓу другото и во Матичната комисијата за основање на Православен богословски факултет во Скопје во 1976/7 г.), но ни неговите залагања на теоретски план не се помали.

Во 1960 година тој пишува неколку статии за *Енциклопедија Југославије*: Иларион Мегленски (16), Јован I охридски архиепископ (17) и за верските школи во Македонија (18, заедно со Б. Бошковски).

Огромно значење за нашето православие и култура воопшто има појавата на *Евангелието* на македонски јазик на чиј превод има работено заедно со уште двајца преведувачи (2). Покрај повеќе помали текстови за христијанството и православието посебно, објавени во нашата периодика (120, 294, 311, 319, 321, 322, 340, 349, 350, 365), се издвојува книгата под наслов *Христијанството и мирот - мирот и христијанството* (359), во коавторство со Т. Гоцевски).

Тука треба да ги споменеме и текстовите во кои му се посветува внимание на православно наследство и култура запазени во нашите манастири. Покрај трудот за обновата и ревитализацијата на македонските светињи (298), најмногу текстови се посветени на манастирот "Св. Пречиста" во кичевско (95, 227, 234, 320), но и на други светилишта (270, 290, 372).

Не претендирајќи на улогата на некаков оценувач на научното дело на академик Илиевски, ќе си дозволиме само да го изразиме нашиот личен впечаток за него. Задлабочувајќи се во тој необично богат и тематски разгранет опус, стануваме свесни дека пред нас имаме вонредно плоден научник кој своето многустрано образование успеал да го искористи за да создаде неповторлива синтеза, воспоставувајќи наедно светски стандарди на научното истражување кои можат да послужат како образец за генерации наши научници што доаѓаат.

4

Има правило кај античките биографи според кое животописот на еден духовен деец не може и не смее да се сведе на редување на неговите списи. За да се добие целосна слика потребно е тој да се прикаже и како личност оти напишаното без оживотворување на личен план е безвредно.

Академик Илиевски во очите на најголем дел наши класичари е професор. Непосредно или посредно тој навистина е професор на сите нас што работиме во областа на класичните науки.

Пристапувајќи на својата професионална обврска со сериозност и одговорност што му се својствени, тој пројавува постојана грижа за класичното образование на сите нивоа. Паметам како на часовите до изнемоштеност се трудеше да објасни некој проблем, како во слушалната ни носеше куп книги за да нè запознае со врвната светска наука од прва рака, со цитати од големите магови на науката. Како ментор на семинарски или дипломски работи приобаше со сериозност небаре од тоа зависи неговата професорска кариера.

А и сега, откако ќе се нафати да биде ментор на некој магистерски или докторски труд, тоа го прифаќа со младешки жар и ревност. Отпрво го засипува кандидатот со корисни информации за светската литература што би било добро да ја проучи, па дури и самиот му набавува книги, а откако трудот ќе дојде во негови раце работата не завршува формално. Тој го чита, препрочитува трудот, проучува секој детал, бележи, сугерира... На крајот кандидатот го добива својот магистерски или докторски труд сиот ишаран со белешки во текстот и на маргините; тоа така трае се додека по повеќе средби не се дојде до посакуваното ниво. Понекогаш таквиот начин на работа умее да предизвика и уплав кај потенцијалниот кандидат, па оние што не се расположени за сериозна работа поскоро си бараат некој друг, “полесен ментор”... Оние пак што сакаат да работат и ден денес му доаѓаат во неговата канцеларија во МАНУ, тој ги вклучува во своите научни проекти, им дава вредни податоци за литература, ги праќа на научни собири во светот, патем помагајќи им непосредно во подготовката на нивните реферати.

Во улога на учител и педагог, сите го знаеме како пристапен и едноставен човек. Колку за пример, ќе ја

спомена на мојата прва средба со него, кога дојдов во неговиот кабинет со намера да го прашам за можностите да се запишам на класика. Уште на влегување, го затекнав како во паузата меѓу два часа јаде јаболко; ме понуди да седнам, ме почести со исечени режни јаболко и сè потече спонтано, природно...

Има една работа што денешниот човек, посветен на личните грижи, тешко може да ја разбере. Како човек од дело, академик Илиевски е организатор на голем број здруженија, собири, установи. Уште сосема млад ја организира Градската библиотека во Кичево при што и лично набавува книги дупликации од Народната библиотека во Скопје. Наскоро потоа во црквата Св. Петка во Скопје организира црковен хор. Помагајќи ја практично нашата наука, образование и Македонската православна црква, учествува во безброј комисији: верски, научни, просветни... Од областа на класичните науки посебно, видовме напред, тој е организатор на најголемите професионални здруженија и меѓународни научни собири.

Необичен е начинот на кој тоа го прави: без голема врева, тивко, човек има чувство како работите сами од себе да се редат и се одвиваат како што треба. Упатените велат дека најдобар организатор е оној чијшто труд во организацијата воопшто не се забележува пред луѓето однадвор.

Во оваа пригода не може да не ја споменеме неговата повеќедецениска работа на уредувањето на списанието *Жива Анџика*. Пристапувајќи заедно со академик Петрушевски кон овој доброволен и неплатен ангажман уште од самиот почеток на списанието, тој ги презема на себе сите сложени обврски што ги познаваат само луѓе кои учествувале во таков потфат. Академик Илиевски е со години во исто време уредник, коректор, референт за финансии, но и за продажба и размена, дистрибутер и кој знае што уште не. Во својот работен занес знаел да си го ангажира и сопственото семејство, особено сопругата, околу макотрпната коректорска и преведувачка работа. Во еден неврзан разговор дознав дека во отсуство на соодветен транспорт до пошта на големиот број примероци на списанието, самиот ги носел на велосипед во неколку наврати. Списанието, сепак, морало да остане во живот и да дојде до читателите низ сиот свет.

Би можеле уште многу нешта да кажеме за човекот - филантроп кој како младич работи како доброволец во партизанска болница борејќи се со тифус или за грижата на таткото на три ќерки... Но, можеби некому и ова ќе му се стори премногу за еден човечки живот.

На јубилејот посветен на академик Илиевски што во ноември 2005 се одржа во МАНУ, тој во своето Обраќање на крајот се заблагодари на почестите и трезвено рече: "Свесен сум дека *homo opus est*. Честа е товар, бара нови обврски и напори. Но во мојава возраст, кога силите нагло ослабуваат, би бил нереален и смешен да ветувам дека и понатаму ќе се залагам со несмален елан".

Сепак, ние околу него одблизу ја следиме неговата засилена творечка дејност во последните десетина години. Внимателниот иследувач на библиографијата ќе се увери дека половината од објавените трудови припаѓаат на периодот по пензионирањето 1985 година. За изненадување е што своите најкрупни дела во кои ги заокружува своите научни достигнуања се појавуваат последниве 7-8 години, поточно, од 1997 г. наваму. Значи, почнувајќи од седумдесет и седумгодишната возраст, кога од секој пензионер се очекува само да ги ужива мирно плодовите на својот поранешен труд, академик Илиевски остварува творечка ренесанса што секако е редок случај и би рекле, израз на некаков благослов.

Затоа, ние ќе ја послушаеме неговата молба да не бараме од него уште многу дела и успеси, но знаеме исто така дека тој нема да го послуша нашиот евентуален совет да престане да работи и да се одмори. Ќе речеме само: нека ни е жив и здрав!

SUMMARY

V. Mitevski: PETAR Hr. ILIEVSKI. On the occasion of his 85 anniversary and 60 years of scientific work

The beginning of this paper represents a brief survey of the most important data in the academic career and public life of Prof. Petar Hr. Ilievski, member of the Macedonian Academy of Science and Arts and editor of *Živa Antika*.

The second part is devoted to the presentation of the capital works on classical studies, balkanology and Enlightenment of the Slavs. After publishing his PhD thesis *The Ablative, Instrumental and Locative in the oldest Greek Texts*, he has paid attention to many other special problems in Mycenaology. In his second work on this subject *The Life of the Mycenaeans from their own records* he has taken into

consideration all modern achievements in Mycenaeanology, but also presents a synthesis of his personal investigations; this is an excellent example of the reconstruction of this extinct civilisation according to its records, and especially by means of the onomastics and some prosopographic qualifications. Next to this important book is his work *About ancient prosody in Macedonian translation*, where mainly the translations of Homer are reviewed.

In the field of Balkanology he has presented the work *Balkan linguistic studies with regard to the historical development of the Macedonian language*, a collection of 43 papers on interlinguistic contacts, morphosyntactic peculiarities, lexical studies, literature of “Damaskini”, onomastics, etc.

Origin and development of writing with special regard to the beginning of Slavonic literacy is written as a result of his double scientific experience, as a specialist in Mycenaeanology and also in old-Slavonic literacy. The following two great works on old-Slavonic and Macedonian churchslavonic literature are: 1. *Undying Luminaries: the first Slavonic teachers and their disciples* and 2. *Tradition and innovations in the Macedonian churchslavonic literary monuments from the Turkish period*.

Section 3 deals with *opuscula minora* on the subject of philosophy (harmonia), Mycenaeanology, Macedonian toponymy and anthroponymy, the influence of Greek and Latin upon the Balkanones languages, especially on the Slavonic ones, Macedonian literary heritage, etc.

The last section is devoted to the professional and public activities of Prof. Petar Hr. Ilievski.